

конституційних інформаційних прав і свобод, які дозволяють вибирати вид своєї поведінки, користуватися представленими благами для задоволення своїх особистих і суспільних інформаційних потреб та інтересів особи.

Література

1. Білозьоров Є. В. Правові гарантії прав і свобод людини і громадянина у сфері діяльності міліції: [монографія] / Є. В. Білозьоров. – К.: Аванпост-прим, 2009. – 190 с.
2. Великий енциклопедичний юридичний словник / за ред. академіка НАН України Ю. С. Шемчушенка. – 2-ге вид., перероб. і допов. – К.: Юридична думка, 2012. – 1020 с.
3. Оніщенко Н. М. Соціальний вимір правової системи: реалії та перспективи: [монографія] / Н. М. Оніщенко, Н. М. Пархоменко; відп. ред. Ю. С. Шемчушенка. – К.: Юридична думка, 2011. – 176 с.
4. Загальна теорія держави і права: підруч. / [М. В. Цвік, О. В. Петришин, Л. В. Авраменко та ін.]; за ред. М. В. Цвіка, О. В. Петришина. – Х.: Право, 2011. – 584 с.

УДК 340.342

Ковальський В. С., д.ю.н.,
Президент видавничої організації ТОВ «Юрінком Інтер»,
м. Київ, Україна

СОЦІАЛЬНА СПРЯМОВАНІСТЬ РЕФОРМИ У СФЕРІ ПРАВА: ДЕКЛАРАТИВНІСТЬ ТА СЕНС

1. 16 січня 2003 року були прийняті Цивільний та Господарський кодекси (далі – ЦК та ГК). Їх розробники переслідували безумовно різну мету щодо предмету регулювання та меж дії, систем правового захисту. Межа їх дії постійно була (вибачайте за тавтологію) на межі конфлікту. Є різні причини цього, як об’єктивні, так і суб’єктивні. Але варто зазначити, що сам характер створюваної в країні моделі економіки є настільки «негосподарським», власне політизованим і номенклатурно-адміністративним, що він і не потребує, мабуть, цивільного регулювання, а перш за все потребує здорового глузду та медичного підходу – не нашкодь.

2. Сказати, що на сьогодні існування ЦК та ГК є найбільшим злом – абсолютно помилково. В номенклатурній економіці найбільшим злом є не слабке регулювання (з недалекого минулого - дерегулювання), а монополізація ринків. Тим не менше відбувається пошуком «зла» в системі вітчизняного регулювання відносин у різних сферах створення продуктів, робіт і послуг. Цим пошуком зайнялося відомство, яке ніколи

до цього не переймалося питаннями регулювання господарської діяльності, захистом вітчизняного товаровиробника, а саме Міністерство юстиції. У сучасних умовах хто є сильний, той себе захистить. Хто виявиться слабкою ланкою – йде у тінь або зникає. Сказати, що господарська діяльність у нашій країні є прозорою – було б теж не зовсім правильним. Проте сьогодні потрібно шукати не лише «зло», яке, можливо, міститься в надрах ГК, але й слабкі місця, які існують в надрах самого ЦК. Не уявляю, як за допомогою того, що базується на засадах ЦК, а саме на юридичній рівності, вільному волевиявленні, майновій самостійності їх учасників, можна будувати економіку, яка не визнає або відкидає рівність, вільність, майнову самостійність. Наприклад енергоринок, аграрний ринок, ринок продуктів та товарів першої необхідності, торгівля, машинобудування, ринок послуг тощо монополізовані настільки, наскільки вистачає сил політичним опонентам бути при владі й вибудовувати свою економічну міць. Адже кожен опонент орієнтований на той чи інший вид ринку. На зазначених умовах ніколи не працюють, а отже, випадають зі сфери регулювання цивільних відносин, біржі, корпорації, монополії, інші економічні утворення. Потрібно визнати, що й певні види діяльності навряд чи потребують цивільно-правового регулювання. Йдеться про діяльність із захисту прав споживачів, містобудування, землевпорядкування, інформаційну діяльність та ЗМІ тощо. Внутрішні господарські відносини в таких економічних сферах випадають зі сфери цивільного регулювання.

3. Щодо системи захисту, яка міститься в ЦК, то потрібно зазначити, що його основний принцип захисту, який гласить про те, що «право на захист особа здійснює на свій розсуд», то постає питання: а в якому суді, у якій інституції можна віднайти та захистити «право на власний розсуд»? Шукати відповідь на це питання – марна справа. Отже, система правового захисту має бути спрямована на відновлення справедливості та довіри до інститутів влади, інститутів громадянського суспільства, на встановлення в країні громадянського миру.

4. Здається, цивілісти і господарники вже ніколи не примиряться. Тому потрібно сподіватися на державні структури, котрі мають надавати приклад у пошуку злагоди й громадянського миру, а не громадянської напруги, хоча б у такій тонкій сфері, якою є наука й наукова діяльність, і яка створює кодифіковані акти та правові норми. І щоб нам не довелося, врешті-решт жити з ЦК в голові та з суцільною монополією в економіці. А в здійсненні реформ у сфері права має бути застосований принцип соціального натуралізму, який, серед іншого, передбачає максимальну довіру до суб'єктів створення продуктів, робіт і послуг, слідуванню конституційним приписам. Наприклад, у ч. 1 ст. 58 Конституції України передбачено, що закони та інші нормативно-правові акти не мають зворотної дії в часі, крім випадків, коли вони пом'якшують або

скасовують відповідальність особи. Відповідно до цього і в інших кодифікованих актах мають міститися відповідні приписи.

5. Прикладами слідування конституційним приписам є декілька правових подій, що відбулися на початку цього року. Так, відповідно до п. 56.21 ст. 56 ПКУ йдеться про те, що норма ПКУ або норма іншого нормативно-правового акта, виданого на підставі ПКУ, суперечать між собою та припускають неоднозначне (множинне) трактування прав та обов'язків платників податків або контролюючим органів, то рішення має прийматися на користь як платника податків, а не на користь контролюючим органу. Саме такий самий підхід має бути застосований на користь платників єдиного податку третьої групи - юридичних осіб. Нагадую, що з 1 січня ніби в цілях створення максимально сприятливих умов для безперебійного та якісного обслуговування платників податків ДФС було прийнято рішення щодо суб'єктів господарювання – фізичних осіб, обсяг доходів яких в минулому році перевищив 5 млн грн. Вони, на думку ДФС, ніби втратили право перебувати на спрощеній системі оподаткування. Зазначена категорія фізичних осіб – підприємців із самого початку цього року була зобов'язана перейти на сплату інших податків і зборів, визначених ПКУ. При цьому заява про відмову від застосування спрощеної системи оподаткування мала би бути подана з урахуванням норм п. 293.8 ст. 293 ПКУ не пізніше 20.01.2016. Тобто суб'єкти господарювання – фізичні особи, які за підсумками 2015 задекларували обсяг доходу понад 5 млн грн. і добровільно не перейшли на сплату інших податків і зборів, мали б виключатися з реєстру платників єдиного податку за рішенням контролюючого органу відповідно до п. 299.10 ст. 299 ПКУ. ДФС України своїм листом від 18.01.2016 № 1527/7/99-99-17-02-02-17 «Про окремі зміни у законодавстві щодо спрощеної системи оподаткування» зобов'язувала фізичних осіб-підприємців платників єдиного податку третьої групи, обсяги доходу у яких у 2015 році перевищили 5 млн. гривень, добровільно відмовитися від спрощеної системи оподаткування, подавши відповідну заяву до 20 січня 2016 року. Таким чином відбувся протиправний податковий тиск на спрощенців. Всеукраїнське об'єднання малого та середнього бізнесу «Фортеця» інші громадські об'єднання зауважили на неправомірність такої вимоги. Адже свою вимогу ДФС аргументувала посиланням на п. 293.8 ст. 293 ПКУ, хоча зазначеною нормою передбачений обов'язок платників єдиного податку третьої групи перейти на сплату других податків и зборів, встановлених цим кодексом, виключно у разі перевищення у звітному періоді граничного обсягу доходу визначеного у п. 291.4 статті 291 ПКУ, що у 2015 календарному році цей граничний обсяг дорівнював 20000000 гривень. Хоча у ч. 1 розділу II Прикінцевих положень Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості

бюджетних надходжень у 2016 році» від 24.12.2015 № 909-VIII, яким внесено зміни до ПКУ щодо граничного обсягу доходу платників єдиного податку третьої групи, передбачено, що закон набуває чинності з 1 січня 2016 року. І, враховуючи названі обставини, ДФС переглянув свій лист від 18.01.2016 №1527/7/99-99-17-02-02-17 «Про окремі зміни у законодавстві щодо спрощеної системи оподаткування».

6. Рішенням ДФС України, відповідно до пункту 38 розділу I Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2016 році» від 24 грудня 2015 року № 909-VIII було виключено норму (підпункт «ж» пункту 184.1 статті 184 Кодексу), за якою підставою для анулювання реєстрації платників ПДВ був наявний у Єдиному державному реєстрі юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців запис про відсутність юридичної особи за її місцезнаходженням або запис про відсутність підтвердження відомостей про юридичну особу. Починаючи з 1 січня 2016 року (набрання чинності Закону України № 909-VIII), такі причини анулювання реєстрації платника ПДВ не застосовуються. Рішення про відміну норми про анулювання реєстрації платників ПДВ через відсутність місцезнаходження матиме історичне значення, адже йде на користь платників податків, а не контролюючих органів. Останні мали вдачу проводити звірки, не виходячи з кабінетів, і анулювали платників ПДВ через відсутність за місцезнаходженням, збільшуючи статистику так званих «податкових ям», через що автоматично визначалися як безтоварні всі господарські операції інших суб'єктів, які вчинювали такі операції. Відтепер у податкової міліції справ поменшає, дякуючи такому рішенню і здоровому глузду.

7. Зазначені приклади поки є одиничними і ще не надають усіх підстав вважати, що держава намагається повернути довіру до громадян. Але це вже перші кроки до встановлення довіри і взаємодій між владою та громадянами. Отже, все ж відбувається певний рух у напрямі відходу від декларативності до пошуку сенсу встановлення громадянського миру на Українських теренах.